

ELTE ÁJK
JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

DR. KABÓDI CSABA

HABILITÁLT EGYETEMI DOCENS,
CSC

CSABA.KABODI54@GMAIL.COM

2025. augusztus 11.

1955. évben járunk,¹ amikor több magyar miniszter tulajdonképpen csak rendkívül korlátozott körben, de közzétette a korabeli értelemben „felszabadulás” utáni első Büntetésvégrehajtási Szabályzatot.² A börtönügyi szakma tudományos elkötelezettségű fiataljai számára csak az ún. rendszerváltás után vált ismerté ez az egyébként terjedelmes joganyag.³

Az 1980-as évek első harmadában a Büntetőeljárási Jogtanszék pályakezdő oktatójaként börtönügyi speciális kollégiumot hirdettem, ami megrökönyödést váltott ki: „Smasszer tudomány a jogi karon?” Az első nyilvános büntetés-végrehajtási norma,

egy törvényerejű rendelet mindössze 51 §-sal 1966-ban jelent meg. Az 1955-ös BVSZ az átfogó 440 §-sal titkos igazságügyminiszteri utasítás volt, ami csak 1979-ben született meg nyilvános miniszteri rendeletként.⁴

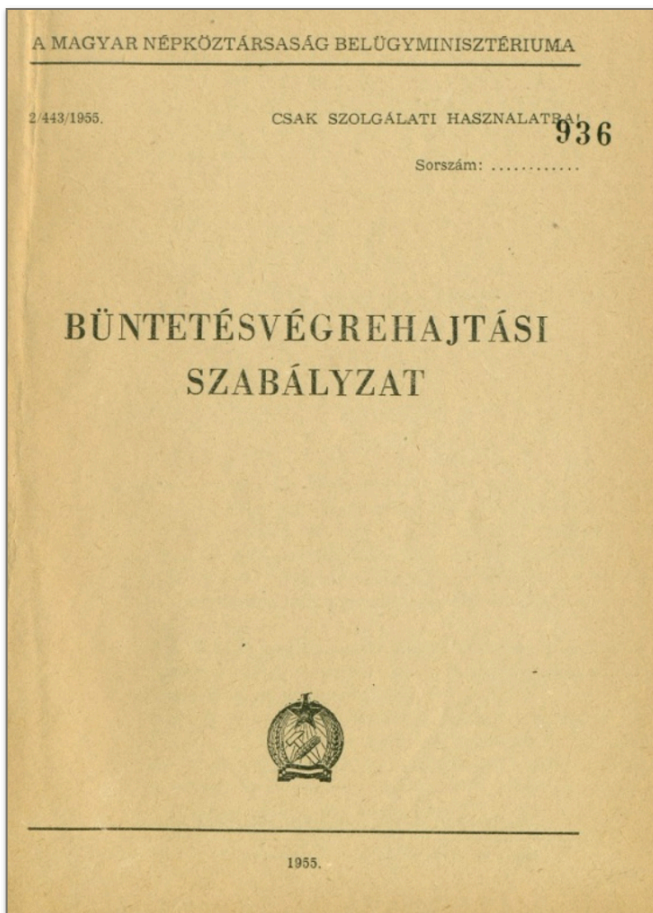
A ’80-as évek végén a börtönügyi kutatásaim kezdetén elvben megnyíltak a lehetőségek. Élénken érdeklődtem a köznyelvben is csak sötét ’50-es éveknek nevezett honi börtönügy gyakorlata iránt. Közben hirtelen könyvtárnyi irodalma nőtt a szenvedők emlékeztetéseinek, de én legalább ennyire szerettem volna megismerni a másik, a trepnit⁵ uraló egykori fogvatartók szemléletét is. Már mind nyugdíjasok voltak és nem akartak emlékezni: ők tudták miért. Egyedül „Mészi-bácsi”⁶ volt, aki mesélt nekem a múltból, hiteles kordokumentumot ő sem tudott mutatni, mert azokat vagy bezúzták, vagy csak szóban hangzottak el. Néha stencilezett⁷ formában sokszorosított körrendeletek, utasítások szabályozták az életet, amiket elfűjt a huszadik század huza-tos történelme.

Pedig én fiatal kutatóként komolyan azt hittem, hogyha áttanulmányozom az 1955-ös BVSZ-t, mint egy rejtett

kulcslukon bepillanthatok a múltba. Ezen időszak rettenetes szakmai csapdája azonban, hogy a dolgokat sem bizonyítani, sem az ellenkezőjét cáfolni nem lehet. A kommunista történelemhamisítás paradoxona. Nem túl bölcs döntést hoztam, hiszen amit nekem a szavahihető többség állított, azt elfogadtam.

Az 1955-ös BVSZ a Nagy Imre kormány nagy szocialista „törvényesítési” kísérletének egyik állomása volt. Ennek kapcsán az elítéltek (legyünk hűek a jogszabályhoz, még ha börtönügyi képzeletben is kerülünk ezáltal: a letartóztatottak) munkateljesítménye lett a legfőbb értékmérő. Ez megfelelt a szabad élet körülményei között, a szocialista embertől elvárt alapkövetelménynek. Ekként a büntetésvégrehajtási munkateredményesség vált az elérhető kedvezmények, és eredménybeli feltételes szabadság alapjává.

A magyar börtönügyben sem előtte, sem utána senkinek sem jutott eszébe, hogy a kitartó, jó [eredményes] munka csökkentheti az ítélelbírási ítéletének tartalmát. Csak 1955-ben, a BVSZ 382. §-ában, mely szerint az elítélt 100%-ot meghaladó átlagteljesítmé-

Nem csupán a minősítése volt titkos, de bizarr volt a tartalma is.

„Alapelvek” vezették be, mint egy jelentősebb tartalmú törvényt.

XXXIV Fejezet (547 §) fogta át a büntetés-végrehajtás mondanivalóját, nem csoda, a nagy terjedelem: hiszen a szabadságelvönáson túl (ideértve a letartóztatást is), rendelkezett a halál-büntetés végrehajtásáról, a gyógyító intézkedések és a javító-nevelő munka fogatosításáról is.

A letartóztatottak levelezése, látogatása, ételmezszer-csomag és egyéb kedvezménye

327. §.

(1) A letartóztatottak a levelezés, látogatás és ételmezszer-csomag kedvezményében büntetésük és három havi munkateljesítményük figyelembevételével az alábbiak szerint részesíthetők:

Teljesítmény	1. éven aluli börtönbüntetésre elítelt	1—5 évig terjedő börtönbüntetésre elítelt	5 évet meghaladó börtönbüntetésre elítelt
a) 80—100%-ig			
Levélváltás	havonként 1	2 havonként 1	3 havonként 1
Látogatás	havonként 1	2 havonként 1	6 havonként 1
Ételmezszer-csomag	6 havonként 1	6 havonként 1	6 havonként 1
b) 101—120 %-ig			
Levélváltás	havonként 2	havonként 1	2 havonként 1
Látogatás	havonként 1	havonként 1	3 havonként 1
Ételmezszer-csomag	6 havonként 1	6 havonként 1	6 havonként 1
c) 120%-on felül			
Levélváltás	havonként 2	havonként 2	havonként 1
Látogatás	havonként 2	havonként 1	2 havonként 1
Ételmezszer-csomag	3 havonként 1	3 havonként 1	3 havonként 1

nyén túl öt százalékonként – föld alatti munka esetén kettő százalékonként – egy napot kellett előjegyezni a feltételes szabadlábra bocsátás szempontjából.

Mielőtt valaki hosszabban elmélázna az 1955-ös BVSZ forradalommal felérő börtönügyi reformjain, gyorsan le kell hűtsem lelkesedését. A Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége még 1956 nyarán megállapította, hogy a börtönrendszerben „semmi sem” működik.⁸

A későbbi történések pedig, teljesen ártírták a Szabályzatot.⁹ Nemcsak titokzatos-sága, hanem tartalmának kiismerhetetlensége miatt is adtam a fantom jelzőt az 1955-ös BVSZ-nek.

Hivatkozások:

¹ Mintha intellektuális szellemcsere történt volna ebben az évben: végleg lemondott Winston Churchill, létrejött a keleti szocialista katonai tömb: a Varsói Szerződés; meghalt

Albert Einstein, és megszűletett: Bill Gates és Steve Jobs.
² A sokat látott jogtörténeti, és – különféle diktatúrák jogi norma találmányain edződött – jogelméleti szakember számára is meglepetést okozhat a BVSZ forrásmegjelölése: „A Büntetésvégrehajtási Szabályzat kiadásáról szóló 1.105/1954. (XII.17.) Mt. h. számú határozat 22. pontjában kapott felhatalmazás alapján az Igazságügyminiszterrel, a Legfőbb Ügyésszel és a Honvédelmi Miniszterrel egyetértésben az alábbiakat rendelem [Belügyminiszter].”
³ Először Gláser István: A szabadságvesztés büntetés-végrehajtása KJK. Budapest, 1975. című monográfiájából értesültem a BVSZ-ről, majd sikerült hozzájutnom a Rendőrtiszti Főiskola (Horváth Tibor szerkesztette) kétkötetes „Büntetésvégrehajtási Jog” tankönyvéhez. [BM. Kiadó, 1980.] Valódi revelációt az 1990-es évek eleje jelentett, amikor az OKKrl (egykori nevén: Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet) boldog emlékeztető igazgatója Pusztai László tanár úr felaján-

lott nekem egy selejtezésre ítélt példányt, azzal a megjegyzéssel: „tudom, téged érdekelnek ezek a börtöndolgok ...”.
⁴ Tudományos kiindulópont Földvári professzor könyve volt, Földvári József: A büntetés tana. KJK, Budapest, 1970. Szakmailag inkább a tegnapot idézte M.D. Sargorodszkij: A büntetőjogi büntetés I. és II. KJK, Budapest 1960. kötetei, miként Pál László: Nevelés a büntetésvégrehajtásban, KJK. Budapest 1976 című műve is. Sajnos, amíg az 1978-as Btk. előkészítő munkálatait jól lehetett követni a Magyar Jog hasábjain, a Bv. kódexről csak egy tanulmány jelent meg: Horváth Tibor: Gondolatok a büntetésvégrehajtási jog kodifikációjához. Jogtudományi Közlöny, 1978. évi 6. szám 303–312. p.
⁵ A trepni: a régi építésű fegyintézeteknek a zárkák előtt körbefutó körfolyósója, ahonnan jól meg lehetett figyelni a fogvatartottakat és zárkaikat.
⁶ Dr. Mészáros József bv. ezredes, megérdemli, hogy emlékéit őrizze meg a vele

készült interjú: Pardi Anna: Segítő jogász. Beszélgetés a hetvenéves dr. Mészáros Józseffel. *Börtönügyi Szemle* 1966. 3. szám, 69–71. p.
⁷ A digitális bennszülöttek számára: a stencilezés az irodai sokszorosítás egyik formája volt, a stencillap vékony, hosszú szálú rostokból készült, viasszal bevont papírból készült. Erre gépelték a sokszorosítandó szöveget, majd az elkészült stencillapot a szerkezet dobjára feszítette, és befűzte a tiszta papírt. A gépkart megtekerve a festék a kilyuggatott betűkön átjutott a befűzött lapra. Kb. 150–200 példány sokszorosítására volt alkalmas.
⁸ vö: Lf.Ü. Ir. Az MDP KV. 1956. augusztus 31-i a büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetéről hozott határozatnak előkészítő anyagai. Közli: Törvénytelen szocializmus [A tényfeltáró Bizottság jelentése] Zrínyi kiadó [é.n.] 158. és köv. p.
⁹ A 8. számú 1959. évi belügyminiszteri rendelet, az akkoriban ellenforradalomként elkönyvelt események miatt jórészt ártírt a BVSZ-t, majd az 1961. évi új Btk. formálta arcára a végrehajtás rendjét épp’ ezért adták ki a „Büntetés-Végrehajtási Szabályok Hatályos Gyűjteményét”, NM BVOP, 1961. A dolog lényegén nem változtat, hogy hivatalosan az 1966. évi 21. számú tvr. az első bv. Kódex 51. §. (2) bekezdése helyezi hatályon kívül az 1015/1954. (XII. 17.) számú minisztertanácsi határozatot. *Végre megtudhatta a jogkereső köznép, hogyan kellett – volna – idézni az 1955-ös BVSZ-t.*

Képek elérhetősége:

1. oldal: A képek és ábrák a szerző saját felvételei.
2. oldal: A képek és ábrák a szerző saját felvételei.